

Категоризация на неевропейски вредители от семейство Tephritidae

Европейската група по здраве на растенията към Европейския орган по безопасност на храните (ЕОБХ) е извършила групова категоризация на неевропейски¹ вредители по растения от семейство Tephritidae за територията на Европейския съюз (ЕС).

В груповата категоризация са разгледани около 5000 описани вида неевропейски вредители от семейство Tephritidae, но след последователно прилагане на важни за категоризирането на вредителите критерии и фактори, списъкът е стеснен до видове за които не е известно да са установени в ЕС, но се срещат в държави с климатични типове, които се срещат в ЕС и вредят по растения, които са разпространени в ЕС.

Неевропейските вредители по растения от семейство Tephritidae са включени в приложение I част A раздел I към Директива 2000/29/ЕО² на Съвета като вредители, чието въвеждане и разпространение във всички държави членки е забранено.

Tephritidae е най-голямото семейство от разред Diptera, с повече от 5000 описани вида, 500 рода, 6 подсемейства (Tachiniscinae, Blepharoneurinae, Phytalmyiinae, Trypetinae, Dacinae и Tephritinae) и много неописани видове по света.

Неевропейските вредители по растения от сем. Tephritidae включени в Директива 2000/29/ЕО на Съвета са: *Anastrepha fraterculus* (Wiedemann), *Anastrepha ludens* (Loew), *Anastrepha obliqua* Macquart, *Anastrepha suspensa* (Loew), *Dacus ciliatus* Loew, *Dacus curcurbitae* Coquillett/ *Zeugodacus cucurbitae* (Coquillett), *Dacus dorsalis* Hendel/ *Bactrocera dorsalis* (Hendel), *Dacus tryoni* (Froggatt)/ *Bactrocera tryoni* (Froggatt), *Dacus tsuneonis* Miyake/ *Bactrocera tsuneonis* (Miyake), *Dacus zonatus* Saund/ *Bactrocera zonata* (Saunders), *Epochra canadensis* (Loew)/ *Euphranta canadensis* (Loew), *Pardalaspis cyanescens* Bezzi/ *Neoceratitis cyanescens* (Bezzi), *Pardalaspis quinaria* Bezzi/ *Ceratitidis*

¹ Изразът „неевропейски“ се разбира като „извън ЕС“ и се отнася до всички територии с изключение на територията на ЕС, определени в член 1, точка 3 от Регламент (ЕС) 2016/2031 на Европейския парламент и на Съвета от 26 октомври 2016 година за защитните мерки срещу вредителите по растенията, за изменение на регламенти (ЕС) № 228/2013, (ЕС) № 652/2014 и (ЕС) № 1143/2014 на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на директиви 69/464/ЕИО, 74/647/ЕИО, 93/85/ЕИО, 98/57/ЕО, 2000/29/ЕО, 2006/91/ЕО и 2007/33/ЕО на Съвета, OJ L 317, 23.11.2016, p. 4–104

² Директива 2000/29/ЕО на Съвета от 8 май 2000 година относно защитните мерки срещу въвеждането в Общността на вредители по растенията или растителните продукти и срещу тяхното разпространение в Общността; OJ L 169, 10.7.2000, стр. 1–112

quinaria (Bezzi), *Pterandrus rosa* (Karsch)/ *Ceratitis rosa* Karsch, *Rhacochlaena japonica* Ito/ *Euphranta japonica* (Ito), *Rhagoletis cingulata* (Loew), *Rhagoletis completa* Cresson, *Rhagoletis fausta* (Osten-Sacken), *Rhagoletis indifferens* Curran, *Rhagoletis mendax* Curran, *Rhagoletis pomonella* Walsh, *Rhagoletis ribicola* Doane, *Rhagoletis suavis* (Loew).

Откриване и идентифициране

Откриването на неевропейските видове от сем. *Tephritidae* става чрез улавяне на възрастните с различни примамки и феромонове уловки и по симптомите на нападнатите плодове. По повърхността на нападнатите плодове (в които се развиват яйца и ларви), в мястото където женските са пробили с яйцеполагалото си при яйцеснасяне, се наблюдава леко вдлъбване и промяна на цвета. Какавидите в почвата са трудни за откриване.

За много от неевропейските вредителите от сем. *Tephritidae*, особено тези с икономическо значение, има ясни морфологични и таксономични ключове, и молекулярни техники за идентифицирането им до ниво вид. Списъкът с идентифицираните видове с годините непрекъснато се увеличава, но все още значителен брой видове не са идентифицирани. Морфологичната идентификация е най-широко използваният метод за възрастните *Tephritidae*.

Географско разпространение

Видовете от сем. *Tephritidae* се срещат във всички биогеографски райони, с изключение на пустините и полярните райони, където техните гостоприемници се срещат рядко или липсват.

Някои от неевропейските вида от сем. *Tephritidae* са прихващани в ЕС (*Bactrocera dorsalis* е многократно прихващана в Австрия и незабавно ликвидирана), а за други видове (*Bactrocera dorsalis*, *Strauzia longipennis*, *Bactrocera zonata*) има данни, че присъстват в някои държави-членки на ЕС, но са с ограничено разпространение и са под официален фитосанитарен контрол (т.е. в момента се третират като карантинни вредители за ЕС).

Неевропейските вредители по растения от сем. *Tephritidae* са включени в приложение I част A раздел I³ към Директива 2000/29/ЕО като вредители, за

³ Приложение I Част А - вредители, чието въвеждане и разпространение във всички държави-членки е забранено; Раздел I - вредители, за които няма данни, че се срещат в някоя област на общността и които са от значение за цялата общност към Директива 2000/29/ЕО на Съвета.

които няма данни да се срещат в някоя област на общността и въвеждането и разпространението им във всички държави членки е забранено.

Растения гостоприемници

Семейство *Tephritidae* включва видове с изключително разнообразни хранителни навици. Семейството включва стотици видове фитофаги - хранят се с живи части на растенията (някои са специализирани, а други по-общи), има сапрофаги - хранят се с органични вещества на мъртви организми, зоофаги - хранят се с части на живи животни и др.

Ларвите на много видове *Tephritidae* се развиват в семената на растенията гостоприемници, около 30% от видовете атакуват плодовете, а около 40% вредят по листата на растенията от сем. Сложноцветни (*Asteraceae/Compositae*). Ларвите на останалите видове от сем. *Tephritidae* нападат цветовете, листата (минират листата), стъблата (минират стъблата) и корените/грудките на растенията гостоприемници.

Неевропейските видове от сем. *Tephritidae*, чието развитие на ларвите протича в плодовете, могат да бъдат разделени на 4 категории:

- полифаги - хранят се с голям брой различни растения, между които няма близка генетична връзка (*Anastrepha ludens*, *Ceratitis rosa* - нападат растения от различни семейства),
- олигофаги - хранят се с голям брой близкородствени растителни (повечето видове от подсемейство *Tephritinae*–гостоприемници са им растения от семейство *Asteraceae*)
- стенофаги - хранят се с малък обхват, тясно свързани видове растения, например растения от един род (*Rhagoletis mendax*, *Rhagoletis indifferens*)
- монофаги - хранят се само с един вид растения (*Anastrepha spatulata* напада само *Schoepfia schreberi*, диво растение от семейство *Olacaceae*)

Пътища за навлизане, установяване и разпространение в ЕС

Основният път за потенциално навлизане на неевропейските вредители по растения от сем. *Tephritidae* в ЕС е чрез търговския обмен и внос на заразени плодове (яйца и ларви), растения за засаждане (яйца и ларви) и почва (какавиди).

Много от растенията гостоприемници на категоризираните неевропейските вредители от сем. *Tephritidae* са разпространени в ЕС (държави в района на

Средиземноморието, Централна и Северна Европа). Екоклиматичните условия в ЕС също не са ограничаващ фактор за установяване и разпространение на тези вредители и се предполага, че ако те навлязат в ЕС, има реална опасност да се установят и разпространят на територията му.

В рамките на страните от ЕС, неевропейските вредители по растения от сем. *Tephritidae* могат да се разпространят, чрез международната търговия посредством ларви в плодовете и растенията за засаждане, като какавиди в почвата, придружаващи посадъчния материал на гостоприемниците, но и по естествен път чрез летене на възрастните, понякога носени и от въздушните течения.

Икономическо въздействие

При евентуално въвеждане на неевропейските вредители от сем. *Tephritidae* на територията на ЕС може да се очаква пряко икономическо въздействие върху селскостопанското производство и търговия с плодове и зеленчуци по целия свят, поради директни загуби от намаляване на добива и качеството на плододаващите растения гостоприемници и поради карантинните разпоредби, които възпрепятстват търговията с плодове. Отрицателно въздействие ще има и върху по-нататъшното засаждане, разпространение и отглеждане на овощни и други културни гостоприемници на неевропейските вредители от сем. *Tephritidae*, поради разпространението им и чрез растения за засаждане.

Въздействието им върху дивите растения гостоприемници не е напълно установено.

Мерки и методи за контрол

Фитосанитарните мерки за контрол на неевропейските вредители от сем. *Tephritidae*, са посочени в приложение IV, част А, раздел I, т. 16,5 и приложение V, част А, част Б, раздел I, т.3⁴ към Директива 2000/29/ЕО на Съвета.

⁴ Приложение IV, част А, специални изисквания, които трябва да бъдат установени от всички държави-членки относно въвеждането и движението на растения, растителни и други продукти на територията на държавите-членки, раздел I - растения, растителни и други продукти с произход трети страни, т. 16.5 Плодове от *Citrus* L., *Fortunella* Swingle, *Poncirus* Raf. и техни хибриди, с произход от трети страни, където има данни за *Tephritidae* (неевропейски) по тези плодове

Приложение V растения, растителни и други продукти, които трябва да бъдат обект на фитосанитарна проверка (на мястото на производство, в случай че са с произход от общността, преди да бъдат пуснати в движение в рамките на общността – в страната на произход или на изпращане, в случай че са с произход от трети страни), преди да получат разрешението за влизане в общността. Част А Растения, растителни продукти и други продукти с произход от Общността, Част Б Растения, растителни и други продукти с произход от области, различни от посочените в част А, раздел I Растения, растителни и други продукти, които са потенциални носители на вредители, отнасящи се до цялата Общност, т. 3 Плодове от:

— *Citrus* L., *Fortunella* Swingle, *Poncirus* Raf., *Microcitrus* Swingle, *Naringi* Adans., *Swinglea* Merr. и техните хибриди, *Momordica* L., *Solanum lycopersicum* L., и *Solanaceae*, *Actinidia* Lindl., *Annona* L., *Carica papaya* L., *Cydonia* Mill., *Diospyros* L., *Fragaria* L., *Malus*

Пълният списък на допълнителните и поддържащите мерки за контрол за намаляване риска от въвеждане, установяване и разпространение на неевропейските вредители от сем. *Tephritidae* на територията на ЕС са посочени в Ръководството за количествена оценка на риска от вредители по растенията, разработено от работна група към панела по здраве на растенията на ЕОБХ, 2018⁵.

Заключение

От 4765 неевропейски вида от сем. *Tephritidae*, обект на тази категоризация, 257 вида отговарят на критериите, оценени от ЕОБХ, за да бъдат разглеждани като потенциални карантинни вредители за ЕС. За останалите 1087 вида липсва информация за разпространение на гостоприемниците им и/или въздействието им върху дивите гостоприемници, следователно, те не отговарят на всички критерии на ЕОБХ, за да се считат за потенциални карантинни вредители за ЕС. Тъй като не е известно неевропейските вредители по растенията от сем. *Tephritidae* да присъстват в ЕС и растенията гостоприемници за засаждане не са основното средство за разпространение на територията му, то съгласно критериите, оценявани от ЕОБХ, тези вредители не могат да бъдат считани за потенциални контролирани некарантинни вредители на Съюза.

Източник:

EFSA PLH Panel (EFSA Panel on Plant Health), Claude Bragard, et al., 2019. Scientific opinion on the pest categorisation of non-EU Tephritidae. EFSA Journal EFSA Journal 2020; 18(1): 5931, 62 pp, <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2020.5931>

Други научни становища и актуална информация в областта на здравето на растенията, както и оценка на риска по цялата хранителна верига може да намерите на сайта на Центъра за оценка на риска по хранителната верига - <http://corhv.government.bg/>

Изготвил: Татяна Величкова, главен експерт

Дирекция „Оценка на риска по хранителната верига“, ЦОРХВ,
19.03.2020 г.

Mill., *Mangifera* L., *Passiflora* L., *Persea americana* Mill., *Prunus* L., *Psidium* L., *Pyrus* L., *Ribes* L., *Rubus* L., *Syzygium* Gaertn., *Vaccinium* L. и *Vitis* L.

— *Punica granatum* L. с произход от страни от африканския континент, Кабо Верде, Света Елена, Мадагаскар, Реюнион, Мавриций и Израел.

⁵ Guidance on quantitative pest risk assessment, <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2018.5350>